

AD IVLIVM II VRBIS

ROMAE EPISCOPVM SANCTIS. SVMMVMQVE
Pontificem R. Volaterrani Prooemium.

ES ORBIS Platicum ferè illud, sed informe Pandocheū, ex mille penè utriusq; linguæ uoluminibus quoëūq; modo conſtipatas Beatiffime Papa Iuli, quādo his dei prouidentia præſides in humani generis faſtigio cōſtitutus: ac eas in urbe tua cōſcripſi, iure tibi cognoscēdas miſi: cui trita iam ſcriptorum orbita protinus loco præfationis encomiū facere per tuam naturam non licuit, quæ nihil habet ſanctius, quàm hoc totum genus reſpuere: nihil uero magnificentius, quàm libertatē omnibus concedere, quam proximis annis exulantem, nūc tandem reducem fuiſſe, Roma ſimul cū patribus ac populo gauifa eſt, ac ueſtem, quam ob filiorum tot cædes orbata mutauerat, priſtinā quoq; recuperauit hilaritatē. Ex quo etiam contigit, ut meus hic labor ſolutus omni metu tuis nūc prodeat auſpicis: qui ſi quam eſt hominibus adlaturus utilitatē, id auctori omniū deo optimo maximo, qui nos idoneos facit, tum multorum ingenis, qui hanc corniculam decorauerunt, referendū: ſi uero quicquā deſiderabitur, meæ tenuitati. Nam cum in altum imprudēter ingreſſus maria undiq; & undiq; cœlum circūſpicerem, audaciā meā incuſaui, qui repugnante Minerua oram ſoluiffem: durandū tamen quando cœperam par animo potius q̄ uiribus cenſui. Quippe cum meū ipſe cogitarem, quantū ex uniuerſali h̄ſtoria, rerumq; uariarū cognitione ſacroſancta eccleſia, ac mens illuſtretur humana, ſatius his, q̄ lyricis, aut inutilibus lectiōibus animū (quo nihil diuinius in terris poſſidemus) adplicare ſum arbitratus. Enim uero non ſolum bonorū, ſed improborū exempla mentem admonent ſapientum, ut ex illorum ruina ac ſine infauſto cautiores ſe præbeant ad euitandum quod minime legētes probauerint. Felix proſecto diſciplina quæ alienis ediscitur periculis. Adde, quod in rebus publicis ac priuatis, & ad cōſulendum & deliberandum, tempeſtiuius contingit. Cæca ſine dubio mortalium uita ſine rerum præteritarū memoria: quas qui probe tenuerit, priorum quoq; uitam ſe uixiſſe poterit exiſtimare. Id autē iure meo adfirmauerim, in hac tam uaria cum principum uirorum cenſura, tum rerum componendarum diſſidentia, ubi præterire quicquā indiligentis, omnia cōſectari difficillimum, iudicare periculofum eſt uifum: ita ſum conatus, ut ingenio fidem, prudētiæ libertatem admiferem, ac nemo meum niſi ambitioſus expoſtulet officium. Enim uero ſingula numeroſius alibi, hic aceruatim omnia uidere commodius licebit. Quali acunq; igitur hæc candidis ante omnes ad bene beateq; uiuēdum edidit parata documenta, curioſis ingenij pabulum: Ariſtarchis autem interpolandi curam ac diligētiam, ut quæ opica lingua meo more exaſciaui, ipſi Romana quandoq; dolent. Nam & Antigenides muſicus dulcius ad populum canere ſuos diſcipulos putabat, ſi mali prius audirētur. Sic malis æque ac bonis debent ſcriptoribus literæ, ſi per malos boni excitati gratiores fuerint.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER PRIMVS.

IBRI XXXVIII. tribus conſcripti ſunt tomis. Primus Geographiā ueterem continet ad inſequētium temporū indicaturam interpolatam, ac diuiſam in cōmentarios XII. cum breuiario antiquæ recentisq; h̄ſtoriarū uniuerſi orbis prouinciatiim deſcriptæ. Lib. II
Segmentorum cœleſtiū breuis explicatio. Ratio gnomonis & umbrarum ex Plinio & Ptolæmo. Abacus ad deprehendendā nobiliū locorū longitudinem & latitudinē. Prouinciārum principia, mediā & fines. De Pericæcis, Antocæcis, Antichthonibus, Pericæcis, Amphicæcis, Heterocæcis, Anticæcis. Quātum orbis habitetur, & eius generatim dimenſio Hiſpaniæ omnis enarratio cum locis & geſtis in ea Gothorum, Saracenorū, Hiſpanorumq; regum. Lib. III
De Gallia

LIBRI ET IN EIS CONTENTA

- De Gallia uniuersa. Deinde Britannia cum locis, regibus, ac gestis earum. Lib. IIII
 De Italia eiusq; populis Liguribus, Subalpinis, Trāspadanis, Venetia, Istria, Venetorumq;
 rebus. De Gallia togata urbibusq; & familijs omnium. Lib. V
 De Hetruria populisq; & gestis in ea. Lib. VI
 De Latinis, Equis, Volscis, Hernicis, quomodo antiquitus diuisi, quomodo mutati. Prae-
 terea latij, urbisq; Romae origo, ueteraq; aedificia. De Picentibus, Sanitibus, Aufonijs, Arun-
 cis, Sidicinis, Hirpinis, Ferentanis, Praecutinis, Amiternis. De Campania, Picentinis, Lu-
 canis, Brutijs, Iapygia, Messapia, Peucetia, Daunia, Salētinis. De Insulis Tyrrheni maris. De
 Sicilia omniq; eius uetustate ac regum successione cum rebus gestis. Lib. VII
 De Germania omni. De Lōgobardis eorūq; regibus & gestis. De Marcomannis, Cattis,
 Bohemis & Polonis, deq; regibus & gestis eorū. De Sarmatia europea. De Roxolanis. De
 Taurica Chersoneso. De Tartaris, Vandalis, eorumq; gestis ac regibus. De Sarmatia Asia-
 tica. De Hunnorum Turcarumq; gestis & regibus. Lib. VIII
 Illyrici totius descriptio. De Pannonia regibusq; ipsius, Hunnorumq; ac Tartarorum in
 ea gestis. De Dacia. De Iazigibus. De Moesia utraq; Dardania. De Thracia, de Macedonia
 Paonia, Pelagonia, Pieria, Edonia. Lib. IX
 De Thessalia. De Epiro, Acarnania, Aetolia, Locresibus, Phocensibus, Bœotia, Attica, Pe-
 lopōnesi regionibus viij. Corinthia, Sycionia, Achaia, Elide, Messania, Laconica, Argo, Ar-
 cadia. De Insulis Ionij, Aegaeiq; maris, inter quas cōtinentur Cyclades, Sporades, Hellepon-
 tus, Propōtis, Bosphorus, Euxinus, Eubœa, Creta, Rhodus, Cyprus, cum singularum locis,
 aquoribus, regibus, & gestis. Lib. X
 Asia, Tauriq; montis descriptio. De Chersoneso magna, in qua Asia minor, Pontus, Ga-
 latia, Cappadocia, Armenia minor, Bithynia duae, Mysia duae, Phrygiae duae, Epictetus, Aeo-
 lia, Ionia, Lydia, Caria, Pamphylia. Cilicia: deq; locis, regibus, & historijs ipsorū. Lib. XI
 Syriae latissima regio, in qua Phoenicia, Coelosyria, Palaestina, Iudaea, in qua Hier-
 osolyma, eiusq; urbis profana & sacra ab initio repetita cum omni Iudaeorum historia. De
 sectis Syriae. De Mesopotamia. De Babylonia, Assyria, Adiabena. Lib. XII
 De Persia, Parthia, Media, Armenia maiore, Colchide, Iberia, Albania, Hircania, Margia-
 na, Bactriana, Sogdiana. De Scythia ultra & citra Imaū. De Seribus. De Arabia triplici, Pe-
 trea, deserta, & felici. De Saracenis & Mahumethis uita & secta. De Africa & eius puincijs.
 Mauritania duplici, Numidia, Cyrenaica, Marmarica, Libya, Nafamonibus, Psyllis. De
 Aegypti locis ac regibus uniuersis. De Aethiopicibus multiplicibus, Sub Aegypto occidentalibus
 Nigritis, Macrobijs, Troglodytis. Postremo de insulis nuper repertis ab Hispaniarū re-
 gibus. Vsq; XXI inclusiue.
- S**ECUNDVS Tomus Anthropologiam habet hominum clarorū omnium tem-
 porum, linguarum, gentium libris ix. E quibus octo ueteres comprehendunt. In
 uno autem hoc est XXI. Neoterici scribuntur, qui proximis seculis claruerunt, ac an-
 te omnis ordinum & religionum institutores primi. Deinde eorū professores ac
 successores qui doctrina sanctitateq; praecellunt. Deq; operibus eorum. Post hos de reliquis
 qui ceteris in artibus proxime emicuerunt, ac primū in oratoria & poetica. Demum qui in
 mathesi & iuris scientia profecerunt, scriptitaruntq;. Reliquis autem duobus libris Pontifi-
 ces. Deinde Imperatores Romani.
- T**ERTIVS Tomus Philologiam continet, id est, uariarum artium rudimenta li-
 bris xv. qui sequuntur. Lib. XXIII
 De animalibus, ac primum de homine singulisq; eius membris & morbis. De
 partitione totius medicinae, & his quae pertinent ad ualetudinem. De Pharmaco-
 rum generibus. De alimentis, excrementis, somno, uitaq; tempore. Lib. XXV
 De reliquis animalibus in uniuersum. Deinde sigillatim de omnibus quadrupedibus, uo-
 lucibus, piscibus, insectis, auarijs, piscinis, uiuarijs. Lib. XXVI
 De ratione & causis plantarum ex Aristotele. De ipsarum diuisione ex Theophrasto. De
 arboribus, fructibusq;. Herbis hortensibus, coronamentis, unguentis. De simplicium natu-
 ra in uniuersum. Prognostica tempestatum. Lib. XXVII
 De metallicis. De pigmentis. De lapidibus. De gemmis ac statujs. De aedificijs ueterū & no-
 uorum. Architecturae breuis diuisio. De partibus aedificiorū. De architectis & operibus no-
 bilibus.

LIBRI ET IN EIS CONTENTA

bilibus. De Serico, purpura, cocco, bysso, bombycinis, setabo, cotono. De uestibus omnis generis & sexus. De uarietate stragulorum & pellium. Lib. XXVIII

De honesto & eius partibus, ac primum de Prudentia, Apophthegmata sapientum Græce Latinæq; scripta. De noscēdo seipsum. De imprudētia locutionis. De Parasitis. Dicta contra parasitos, & adsentatores. De ueritate. De Ironia, & iactantia officiosa. De loquendi libertate. De taciturnitate. De stultitia. Lib. XXIX

De iustitia. Quod animaduersio necessaria. Difficultas in seruanda iustitia. Quomodo seruabitur. De referenda gratia. De legislatoribus ac legibus. De legibus Platonis. Quod ante omnia preces ad deum necessariae. Quomodo aut quid orandum. De celebritatibus antiquorum sacrorū, conuiuiorum, ludorum. De ludō diuerso. De magistratibus Græcorum ac Romanorum. Lib. XXX

De principe præcepta nobiliū authorū. De tyrannide ex Xenophonte. De his qui contra tyrannos coniurāt. De re militari, ac primū de officio ducis ex Xenophonte. Dicta ducum. Parallela stratagemata. Mos antiquæ militiæ. De disciplina ac pœnis militaribus. De celeritate in bellis, de ordinibus & militū exercitatione. De signis tropæis & triumphis. De castris metādīs. De magnis expeditionibus, de machinis bellicis. De nūmis & mensuris ueterū. De nominibus. De fortuna cōplura. De Pronœa: de diuinatione: de cōiugio, & in eo ueterum ritus. Contra coniugiū: pro coniugio: de moribus mulierum. An dūcere præstet. Ex liberis bona malaq;. De parentibus erga liberos. De seruis commoda & incommoda. Quomodo tractandi. De patriæ charitate. De felicitate opiniones. De uera felicitate. Lib. XXXI

De laudibus laboris. De ocio. Quid ab eo retrahit, quidue iuducit. De solitudine. De tēpore & occasione. De ira eiusq; remedijs. Exēpla mansuetudinis & paciētia. De ira officiosa. De inuidia eiusq; remedio. De dolore. De doloris necessitate & remedio. De morte, quod bonis minime expauescenda. De uitæ fragilitate: & defunctorum memoria ueneranda. De modo funerandi: de cura sepulchri & laudandis defunctis. Lib. XXXII

De modestia Græcorum dicta. Exempla modestiæ. De uerecūdia. De his qui bene coeperunt & male finierunt: ac contra. De amore impudico & pudico. Contra diuitias Græcorum dicta. Quomodo utēdæ diuitiæ. De paupertate. Cōparatio utriusq; ex Xenophonte. Cōtra auaritiā Græcorū dicta. De mensis ac cibis: deq; his quæ ad ea pertinet: & quis prisorum cibis. De conuiujs: de tempore & adpositis mensæ: de mensarum sumptu & polyphagia: de sumptibus alijs. Dicta cōtra prodigos & sumptuosos. De uino ac repertoribus eius: de uini parsimonia apud ueteres: de abstemijs: de uiris claris qui uino dediti fuere: de uini immodici damnis: de moderati utilitate. Vina laudata ac factitia. De frugalitate & abstinentia dicta nobiliū authorum. De risu & fletu. Lib. XXXIII

De scientijs cyclicis: & primum de grammatica. & de literis: de syllabis & pedibus: de dictione & accentibus: de oratione: de orthographia: de modo scribendi apud ueteres: de poetica: de poematis: de comœdiæ ratione: de fabulis poeticis ex Hesiodi Theogonia, Homeroq;, ac alijs sigillatim enarratis. Lib. XXXIII

De oratoriæ initio, fine, ac uiribus. De ipsius multiplici diductione ex Aristotele, Hermogene, Cicerōe, Quintil. De elocutione & loquēdi generibus. De partibus elocutionis. De memoria. Adagia Græcorū græce latineq; scripta. Adagia latinorū & loci qdā. Lib. XXXV

De scientijs mathematicis: ac primum Arithmetica. De Harmoniacis. Adcommodatio Harmoniæ, humanæ naturæ ac cœli rationibus. De instrumentis musicis: de saltationibus: de partibus Geometriæ: de proportione.

De optice & Catopticē: de Astrologiæ partibus, & circulis cœlestibus: de Sole, de Luna: de reliquis planetis, spheris, & phænomenis. Lib. XXXVI. XXXVII. XXXVIII

Reliqui tres libri Aristotelicis dicantur operibus: ubi singula eius uolumina delibantur. Postremo Paralipomena, id est addita quædam prioribus libris ac retractata.